

Könyvtárosból notabilitás

Agárdy Dezső (1887–1970) szelíd szakmánk legszelídebb, mondhatni: felettébb jámbor művelői közé tartozott. Nyilvánvalóan ezért érte őt annyi-annyi hányattatás, méltánytalanság. 1915-ben a kolozsvári Egyetemi Könyvtárban kezdte szolgálatát, ám onnan csakhamar mennie kellett. Következett szülővárosának, Debrecennek Egyetemi Könyvtára. Itt csak évek – majdnem két évtized – múltán véglegesítették. Eközben, még egyetlen (éter) szerelméről, a soproni Katókárról is lemondva, „intakt régiségeket” (ő mondta így) gyűjtött. Jött a bombázás, a gyűjtemény megsemmisült. Az ötvenes évek elején ő volt az első, akit – az „átkos múlt felszámolása érdekében” – rövid úton éhbéres nyugdíjba küldtek.

Az én debreceni korszakomban (1953–1958) Dezső bácsi – ugyancsak potom pénzért – az Egyetemi Könyvtár aprónyomtatványainak rendszerezésével foglalkozott. Atyai jóbarátom lett. S noha ő maga újabb „intakt régiségek” megszerzésének reményében – nem túlzás – kenyéren és vízen élt, s meglehetősen toprongyosan öltözködött, mindig szívesen ki tudott segíteni egy-két húszszallal vagy ötvenessel. Egyetlen kikötése volt: intakt bankókban adjam meg a tartozásom.

Dezső bácsi annyi balszerencse ellenére aranyos kedélyű ember maradt. Sok jóízű történetet mesélt el, magáról – például – az alábbi ugyancsak balszerencsését.

1919-ben Debrecenben, amikor a helyi elit egyfelől megszabadult a proletárdiktatúra – számára lidérces – álmától, másfelől pedig rögvést belekóstolt a román megszállás nem kevésbé lidérces viszonyaiba, a debreceni Egyetemi Könyvtár átmeneti, nem debreceni származású igazgatójának eszébe jutott: petíciót kellene intézni az angol királyhoz, hogy üljön a magyar trónra. Dezső bácsi szerint azért,

mert feledtetni akarta, hogy korábban a vörösöknek gazsulált.

A petíció elkészült, s egy csomó aláírás gyűlt össze hozzá. Az első oldalon – így mondta Dezső bácsi – csupa-csupa notabilitás aláírása szerepelt.

Dezső bácsi hosszú ideig semmit sem tudott az akcióról. Valamelyik kényszerraktárban a Tanácsköztársaság idején begyűjtött könyvanyagot rendezgette a tőle megszokott szorgalommal, és ünnepi gyönyört érzett, ha egy-egy értékesebb kiadvány került a kezébe. De ekkor is pechje volt, mert valami utasítást kérve, véletlenül betévedt a könyvtár igazgatóságára. Az utasítást megkapván, éppen ballagott kifelé, amikor az igazgató utánaszólt:

– Dezsőkém, te aláírtad a petíciót?

– Milyen petíciót, kérlek?

– Az angol királyhoz szólót.

– Nem is tudtam róla.

– Ebből, Dezsőkém, te sem maradhatsz ki.

Nem is maradt. Az igazgató felvette az íróasztalán heverő árkusokat, amelyeken hemszegtek az aláírások. Mindössze az első oldalon, a notabilitások oldalán volt levegősebb a névsor. Erre az igazgató:

– Ide, ide Dezsőkém, itt akad hely számodra.

Dezső bácsi illően alakanyarította a nevét, s abban a pillanatban elfelejtette az egészet. Néhány nap múlva a románok leleplezték az akciót, s aláírási sorrendben idézték be a városparancsnokságra az urakat, köztük nem utolsónak a sorban Agárdy Dezsőt.

– Te notabilitás vagy – tegezték le udvariatlanul, a mindenkori győztesek pökhendiségével.

– Én, én, dehogyan notabilitás, szegény könyvtáros – így Agárdy Dezső, s megpróbálta volna eldadogni, miként került neve az első oldalra. De nem voltak rá kíváncsiak:

– Ha nem fizetsz (s itt mondtak egy irdatlan

összeget, hogy mennyit, már nem emlékszem rá), még Konstancába kikötőt építeni.

Apelláta nem volt, sem neki, sem az érdekében közbenjárni próbálkozó egyetemi és kollégiumi uraknak. Agárdy Dezsőt semmiképp sem lehetett valóságos rangúvá mosni a románoknál. Fizetnie kellett. De miből? Hősünknek nem volt egy huncut vasa sem. Végül a kollégium hitelezte meg a befizetendő összeget, annál is inkább, mert Dezső bácsi apja, amíg élt, a kollégium szolgálatában állt.

Noblesse oblige. Dezső bácsi ezt éveken keresztül érezhette a saját bőrén, amikor gyakoronoki illetményének nagyobbik részét havonta a kölcsön visszafizetésére kellett fordítania.

Kondorgás és ödöngés

Dr. Nyireő István, a debreceni Egyetemi Könyvtár két világháború közötti igazgatója tehetséges, elméletileg is képzett szakember volt. Az ő „uralkodása alatt” keletkezett leltárkönyvek, katalógusok és gyűjteményrészek arról tanúskodnak mindmáig, hogy szakmai elképzeléseit a pedantériáig igényes munkáltatással valósította meg.

A munkatársak félve félték. Más szóval: nem nagyon kedvelték. A negatív kedveltségi index kialakulásához nem kis mértékben járult hozzá Nyireő olykor gunyoros modora, kivagyiságos magatartása.

– Nyi-re-őtől – vallotta meg nevének ekként mondásával Agárdy Dezső bácsi, az ötvenes évek végén már a „legrégibb magyar könyvtáros” – én tartottam a leginkább.

Ezt Dezső bácsi hajdani sorstársai is megerősítették, mondván, hogy Nyireő a bosszantásra hajlamos emberek csalhatatlan ösztönével fedezte fel benne a „cikizhető” félénkséget.

Ebbéli kiszolgáltatottságában Dezső bácsi különösen tisztelte azon kollégáit, akik vették maguknak a bátorságot, s esetenként visszanyeltek az igazgatónak. Közülük is a legnagyobb tiszteletnek *Kondor Imre*, a BME könyvtárának későbbi igazgatója, majd az OPKM osztályvezetője örvendett Agárdynál, mert – mint megjegyezte – neki felettébb csavaros észjárása volt, amely mindig a kellő időben funkcionált. (Mellesleg Dezső bácsi Kondor-kultuszát egyfajta sóvárgás is ihlette, a nagy lánggal égni soha nem merő emberek sóvárgásáé. Kondor Imre ui. tudott és mert élni: ha úgy hozta kedve, két-három nap alatt akár egész havi fizetését is elköltötte, s Dezső

bácsi volt – havi ötven-hatvan pengő erejéig, amelyet aztán Kondor már nagyon beosztva költött el, s mindig „intakt” bankókban adott meg – rendszeres hitelezője.)

Nyireő egyszer elkövette azt a hibát, hogy vallott magáról: a nagykarolyi kir. kath. gimnáziumnak volt a tanulója, mindig színjeles. E közlést a munkatársak úgy fogadták, mint az igazgató egyéb közléseit. Nem így a félénk Agárdy. Az első adandó alkalommal besettenkedett a raktárba, s előkereste a könyvtár gazdag értesítőgyűjteményéből a nagykarolyi kir. kath. gimnázium értesítőinek „Nyireő-gyanús” évfolyamait.

Két igen értékes információra bukkant bennük. Az egyik: a majdani igazgató úr korántsem volt színjeles tanuló. Hittanból és már nem emlékszem, melyik tárgyból, egyenesen hármast érdemelt csak ki. De ez még hagyján. Az értékesebb információ az volt, hogy kiderült: Nyireő második keresztnéve – Ödön. Ez a reformkorban közkedvelt, már-már hazafias keresztnév addigra vicc-keresztnévvé degradálódott. Így hát a könyvtárban elkezdtek „ödönözni”, „ödönkézni” Nyireő háta mögött. A csúfnév és csúfalkodás mindig és mindenütt jó eszköz a bosszantások és „cikizések” keltette indulatok levezetésére.

Történt azután jóval később, hogy *Kondor Imre* megunva a könyvtári aprómunkát, illetve

nem tudva ellenállni filozófiai-filozófiatörténeti érdeklődésének, felment a raktárba, beült egyik utcájába, és békésen olvasgatott.

A munkát gyakorja ellenőrző Nyireő így érte tetten. Gúnyosan, kellő éllel tette fel a tulajdonképpen számonkérő kérdést Kondornak:

– Hát, te mit *kondorogsz* itt?

Kondor fölpillantott a könyvből, gondosan becsukta, helyére rakta, s kellő tiszteletet árasztó kulissza-arccal válaszolt:

– Csak úgy *ödöngök*.

Az esemény híre futótűzként terjedt el a könyvtárban. A munkatársaknak jó ideig az oldaluk is belefájdult a nevetésbe, ha eszükbe jutott – és gyakran jutott eszükbe – ez a fényes-szíves sztori.

Agárdy Dezső bácsi számára a kondori ríposzt az isteni igazságosság ritka megnyilvánulásának példája maradt mindhalálig. Amikor, halála előtt néhány héttel, utoljára találkoztam vele, mindenesetre megemlékezett róla, a jó ég tudja hányadszor.

Futala Tibor

Napló

Tűnődés egy könyvtári kisvállalkozás lehetőségeiről

A közelmúltban akadt a kezembe *Wehner Tibor Köztéri szobraink* című könyve, amely a felszabadulás utáni időszak monumentális szobrászatát elemzi szókimondó nyíltsággal és őszinteséggel. Az illusztrációkat szemlélve szemembe ötlött *Kiss István* budai Dózsá-émlékművének képe, amelyet eredeti valóságában – munkahelyemre, a Várba igyekezve – mindennap alkalmam volt megsejmelni. Természetesen kíváncsian olvastam el a szerzőnek az emlékműről írt rövid elemzését. Megállapításait sajátomnak is érezve még nagyobb kedvvel kezdtem el keresni egy másik – számomra több mint tíz évig mindennapi látványt és bosszúságot jelentő – köztéri szoborról, *Maraton László* jászberényi felszabadulási emlékművéről írt véleményét. A kiadvány végére lapoztam, hogy a mutató segítségével meglegyem a megfelelő részt. A mutató azonban hiányzik ebből a fontos kézikönyvből, így a fejezetcímek szerint igyekeztem eligazodni. Ám az ilyen és hasonló, egyébként sokatmondó címek, mint: *A hős mindent szépen és jól csinál*, *Hirdessük: itt nem boldogul más* – ez esetben nem nyújtottak megfelelő tájékoztatást. Maradtam tehát a hagyományos módszerrel: a könyvben felszabadulási emlékművet ábrázoló illusztrációt kerestem, s így rövi-

desen meg is találtam az engem érdeklő hivatkozást.

Javaslatom ezek után már nem lehet meglepő: egy megfelelő sokszorosítási kapacitással rendelkező könyvtár készítse el és adja ki a tájékoztató munkában jól használható kézikönyvek hiányzó mutatóit! A könyvtár e közérdekű tevékenységének megvalósításához kérhetne támogatást a Központi Kulturális Alapból vagy más forrásokból, akár társulhatna egyéb intézményekkel, feltehetően megnyerné a könyvkiadók támogatását is, s tevékenysége nyereséges is lehet.

Arról, hogy egy-egy évben mely legfontosabb művek mutatója készüljön el, egyelőre egy, a könyvtárosokból szervezendő bizottság dönthetne, az *Új Könyvek* szerkesztőségével együtt. Később bővülnének a kiadói lehetőségek: ekkor már az *Új Könyvek* szerkesztősége a kiadóktól kapott imprimatúra-példányokat a művek ismertetésének elkészülte után automatikusan megküldené a könyvtárnak, hogy az a hiányzó mutatókat készítse el, lehetőleg olyan gyorsan, hogy a könyvtárak a megrendelt művekkel együtt már azok mutatóit is megkapják. Számítógép segítségével pedig még inkább leegyszerűsödne és meggyorsulna a dolog.

Vajon mit szólnának ehhez az olvasás nép-